

VYŠEHRAD V DOBĚ KARLA IV. A VÁCLAVA IV.

Neznámá tvář královského hradu v ikonografii z počátku 17. století

PETR ULIČNÝ

V univerzitní knihovně v Bologni se nalézá plán s návrhem fortifikace Vyšehradu od florentského architekta a vojenského inženýra Giovanniho Pieroniho, který vznikl asi v roce 1626. Obsahuje i zaměření tehdejšího stavu hradu, podrobně vykresleného zejména v areálu bývalé královské akropole. Ta byla tehdy již delší čas v ruinách, ještě však ve stavu před přestavbou na barokní pevnost. Plán je tak velmi cenným dokumentem k podobě dnes již zaniklých konstrukcí. Navíc jsou zde zakresleny části, které nejsou známy z archeologických průzkumů publikovaných v kompletní podobě v letech 2004–2015. Stejně cenné pro topografii Vyšehradu jsou také pohledy provedené holandskými kreslíři, kteří pracovali v Praze na dvoře Rudolfa II., Roelandta Saveryho a Paula van Vianena. Všechny tyto dokumenty pomáhají lépe interpretovat známé ikonografické prameny, zejména dva Sadelerovy prospekty z roku 1606, a vykreslit královskou akropoli v mnohem detailnější podobě. Přinášejí také nové poznatky o uspořádání akropole v době Karla IV. a Václava IV., zejména pomáhají objasnit otázky týkající se bran a podoby paláců.

VYŠEHRAD IN THE PERIOD OF CHARLES IV AND WENCESLAS IV. UNKNOWN APPEARANCE OF THE ROYAL CASTLE IN THE EARLY 17TH CENTURY ICONOGRAPHY

The University Library in Bologna possesses a plan dated circa 1626, by the Florentine architect and military engineer Giovanni Pieroni, concerning proposed fortification with a contemporary survey of Vyšehrad castle, drawn in particular detail in the area of the ruined former royal acropolis prior to its Baroque redevelopment to a fort, providing a valuable glimpse of the earlier constructions. Additionally the plan depicts elements not revealed from the archaeological excavations, comprehensively published in 2004–2015. Also prospects by the Dutch draftsmen, Roelandt Savery and Paulus van Vianen, who worked in Prague at the court of Rudolph II, are equally valuable for the topography of Vyšehrad. These documents help to interpret other known iconographic sources, mainly the two Sadeler's prospects from 1606, and depict the royal acropolis in greater detail. They also bring new knowledge of its layout in the period of Charles IV and Wenceslas IV, especially regarding the questions about its gates and palaces.

Klíčová slova — Praha – Vyšehrad – palác – opevnění – rotunda sv. Martina – Karel IV. – Václav IV. – Giovanni Pieroni – Aegidius Sadeler – Roelandt Savery – Paulus van Vianen

Key words — Prague – Vyšehrad Castle – palace – fortification – rotunda of St Martin – Charles IV – Wenceslas IV – Giovanni Pieroni – Aegidius Sadeler – Roelandt Savery – Paulus van Vianen

V letech 2004, 2009 a 2015 se dočkal bývalý královský hrad Vyšehrad kompletní publikace veškerých archeologických průzkumů v tomto areálu prováděných, doplněných o dílčí stavebně-historické analýzy (NECHVÁTAL 2004; NECHVÁTAL ET AL. 2009; MOUCHA/NECHVÁTAL/VARADZIN ET AL. 2015).¹ Díky tomu tak byl dosud nejpodrobněji představen areál, který se v době své největší slávy vyrovnal Pražskému hradu, ale z něhož dnes zbyly jen nepatrné fragmenty. Tímto dílem byly zároveň položeny základy k dalšímu bádání a interpretacím. K rozšíření poznání královského Vyšehradu nyní přispívá soubor zde prezentovaných pohledů, vytvořených v době vlády císaře Rudolfa II., a plán hradu z doby kolem roku 1626, které – ač částečně publikované – dosud nebyly pro studium topografie a architektury areálu použity.

První z těchto dokumentů je dosud málo známý plán Vyšehradu,² který vznikl v době, kdy se během třicetileté války začal areál hradu, nacházející se převážně v ruinách, proměňovat v moderní pevnost, splňující tehdejší nároky na obranu města. Autorem plánu byl fortifikační inženýr z Florencie jménem Giovanni Pieroni (* asi 3. 3. 1586 Florencie – † 26. října 1654 Vídeň), který díky svým vlohám pracoval v druhé čtvrtině 17. století jako architekt, astronom a astrolog jak pro habsburské císaře, tak i další klienty, z nichž nejznámější byl vévoda Albrecht z Valdštejna.³

Plán lze datovat do doby kolem roku 1626, kdy byl Pieroni pověřen císařem Ferdinandem II., aby zjistil stav vyšehradské fortifikace. Císařův zájem o Vyšehrad plynul z jeho snahy o celkové vylepšení opevnění Prahy v prvních letech války, jehož výsledkem bylo několik variant nových pevností zamýšlených v prostoru města. Mezi vybranými lokalitami byl nejprve Petřín, Letná a Pražský hrad, přičemž v úvahu byla vzata i stavba dvojice citadel nacházejících se na opačných stranách města. V roce 1625 bylo rozhodnuto o stavbě jedné z nich, ta však nebyla

1 Poděkování za cenné poznámky patří oběma recenzentům a Olze Kotkové, Elišce Fučíkové a Františku Zárubovi.

2 Plán publikovala KRČÁLOVÁ 1988, 531, obr. 18.

3 K Pieronimu životu a dílu KRČÁLOVÁ 1988; FIDLER 2015; ULIČNÝ 2017.